

REPUBLIKA SLOVENIJA
USTAVNO SODIŠČE

Številka: U-I-109/10-14

Datum: 3. 10. 2011

**PRITRDILNO LOČENO MNENJE SODNIKA JANA ZOBCA K ODLOČBI ŠT.
U-I-109/10, KI SE MU PRIDRUŽUJE SODNIK MAG. MIROSLAV MOZETIČ**

"Odgovorni ste kot posamezniki!"

J. P. Sartre

1. S pritrdilnim ločenim mnenjem želim poudariti in pojasniti svoje stališče, da imajo v tej zadevi pravni interes vsi pobudniki in ne samo Lidija Drobnič. Pritrjujem namreč stališčem v 4. točki obrazložitve, da "[p]oimenovanje javnih prostorov ne zadeva zgolj prebivalcev na teh območjih, temveč pravno učinkuje nasproti vsem, ki se s takšnim poimenovanjem srečujejo oziroma ga zaznavajo", da imajo "takšna poimenovanja tudi poudarjen simbolni pomen, ki prav tako zadeva vsakogar", da ima zato obravnavano poimenovanje "učinke *erga omnes*, ki so nastopili neposredno na podlagi Odloka, z dnevom njegove uveljavitve" ter da gre v obravnavani zadevi "za najbolj elementarna vprašanja o odnosu države oziroma oblasti do posameznika, o položaju in pomenu človeka in človečnosti v državi ter nasploh o temeljnem namenu svobodne in demokratične države".

2. Prav zaradi vsesplošnega pravnega učinkovanja poimenovanja javnega prostora po nekom, ki simbolizira vrednote povsem nasprotne večnemu, nespremenljivemu in nedotakljivemu jedru ustavnosti – človekovemu dostojanstvu, pa pravnega interesa ne gre priznati samo tistim, katerih dejanska in resnična prizadetost temelji na lastnih, neposrednih izkušnjah z represivnostjo totalitarnega režima. Je za dejansko in resnično osebno prizadetost res nujno, da je pobudnik sam, neposredno, na svoji koži (fizično) občutil in doživel to, kar je doživela pobudnica Lidija Drobnič? Trdno sem prepričan, da ne. Če naj Ustavno sodišče učinkovito varuje človekovo dostojanstvo kot kardinalno ustavno vrednoto, potem mora pravni interes za vložitev pobude za oceno ustavnosti splošnih aktov, ki to vrednoto vsaj na simbolni ravni kršijo, priznati slehernemu, ki bo s pobudo mogel doseči konkreten praktičen cilj (t.i. "kazuistični kasacijski učinek") – v obravnavanem primeru odpravo poimenovanja javnega dobra po nekom, katerega ime simbolizira totalitaren režim. Težko sprejemam, da bi bili zaradi takih ravnanj državnih ali samoupravnih lokalnih oblasti procesnoppravno upošteveno prizadeti samo tisti, ki so imeli osebne, neposredne izkušnje s totalitarizmom, ki ga izpodbijani oblastveni akt povečuje in mu izraža podporo. Mar ni vprašanje človečnosti in demokracije nekaj, kar se neposredno dotika slehernega človeka – preprosto zato, ker ta vprašanja niso omejena samo na (vse) ožji krog ljudi, ampak ker se *par excellence* nanašajo na vse. Temeljnih ustavnih vrednot človečnosti (človeškega dostojanstva) in demokracije namreč nimamo, ne spoštujemo in ne varujemo (samo) zaradi žrtev totalitarizmov (takšne ali drugačne barve), ampak najprej zaradi ljudi, zaradi slehernega človeškega bitja, tukaj in zdaj.

3. Zanikanje procesne legitimacije tistim, ki grozot totalitarizmov sicer niso neposredno izkusili, se pa zavedajo globoke protiustavnosti oblastnih ravnanj, ki s totalitarnimi režimi simpatizirajo, jih podpirajo, povečujejo, dajejo za zgled ali ponujajo kot rešitev iz takšne ali drugačne (politične, socialne, ekonomske) krize, in so zaradi tega prizadeti (kar navzven izrazijo že z vložitvijo pobude na Ustavno sodišče), bi pomenilo nič drugega kot pravno neodzivnost na artikulacijo posameznikove kritične zavesti in njegovega zgodovinskega spomina – čeprav sta prav ti komponenti človekovega zavedanja najmočnejši učinkovini proti-totalitarnega imunskega sistema. Sprašujem se, kaj potem, ko ne bo več nikogar, ki je neposredno in fizično otipljivo trpel v totalitarnem režimu (upam, da bosta za to poskrbela čas in narava, in ne človek). Bo po smrti še zadnje žrtve nacifašizma ulice, trge in mesta tudi ustavno dovoljeno poimenovati po osebah, ki simbolizirajo take režime, in povečevati njihove dosežke (čeprav z izgovorom, da so se uspešno spopadli z brezposelnostjo, kriminalom, dajali pokojnine, gradili avtoceste, spodbujali gospodarsko rast...) – če v bran človekovemu dostojanstvu ne bo nastopil noben od v zakonu določenih privilegiranih oblastnih in semi/kvazi oblastnih predlagateljev (v obravnavanem primeru so to državni zbor, tretjina poslancev, državni svet, vlada in varuh človekovih pravic), kot ni v primeru konkretnega poimenovanja.

4. Zato menim, da v primerih, kakršen je obravnavani, ne more biti drugače, kot da sprejmemo tezo o pravnem interesu vsakega od atomiziranih nosilcev človeškega dostojanstva ter da pobudniku ni treba še posebej dokazovati svoje neposredne, osebne prizadetosti – ta se kratko malo domneva, domneva že na podlagi dejstva, da mu kot človeku pripada človeško dostojanstvo ter da je z dejanji oblastnega povečevanja simbolov totalitarizmov (s takšnim ali drugačnim ideološko-političnim predznakom)¹ človeško dostojanstvo ogroženo, prizadeto, ponižano – ne včeraj, ne jutri, ampak tu in sedaj. In da je, zavedajoč se svojega človeškega bistva, kot bitje, obdarjeno z razumom in z etično občutljivostjo, zaradi tega prizadet. Sprašujem se, ali bi tudi za izpodbijanje npr. zakonov o ustanavljanju koncentracijskih taborišč, o eksekucijah prebežnikov na državni meji, o segregaciji, o tajni politični policiji..... pravni interes priznavali samo tistim, ki bi bili zaradi tega neposredno osebno prizadeti (se pravi taboriščnikom, ustreljenim, segregiranim in nadziranim nasprotnikom režima...)? Bi moral pobudnik za izpodbijanje zakonov o ustanavljanju koncentracijskih taborišč za Žide ali za drugače misleče izkazati, da je Žid ali drugače misleč? Ali ne bi z zanikanjem pravnega interesa posamezniku, nosilcu ljudske suverenosti, v takih primerih hkrati zanikali tudi njegova kritično zavest in zgodovinski spomin ter s tem pravico kontrolirati nosilce oblastne moči (čeprav je le-ta seveda izvirno pri njem) – oziroma mu to pravico priznavali samo z oddajo glasu ob volitvah enkrat na štiri leta. Ali ne bi to pomenilo ustavnopravno konceptualizacijo posameznika kot apatične, nezainteresirane, v limbu bivajoče statistične enote? In to kljub temu, da je posameznik (poleg sodišča) edini z Ustavo določen iniciator postopkov pred Ustavnim sodiščem – drugi, tako imenovani privilegirani predlagatelji so to samo, če tako določa zakon.

5. Menim, da zato velja domneva, da je ob ravnanjih oblasti zoper človeško dostojanstvo, pa čeprav gre "samo" za simbolično povečevanje režima, ki je temeljil na sistematičnih kršitvah človekovih pravic, vsak posameznik, nosilec človeškega

¹ Z ustavnega vidika so totalitarizmi docela brezbarvni in enodimenzionalni. Povsem nepomembno je, za kakšnega se kateri od njih razglašajo, ali za kakšnega ga imajo njegovi nasprotniki – za "levega" ali za "desnega", za "naprednega" ali za "nazadnjaškega", za "konzervativnega" ali za "liberalnega", za versko fundamentalističnega ali za fundamentalistično ateističnega. Ustavnopravno so vsi enaki – enaki v svoji biti, v preziru človekovega dostojanstva.

dostojanstva, neposredno (osebno) prizadet in da ima zato pravni interes za izpodbijanje takih oblastnih aktov (za katere je v 4. točki pravilno navedeno, da **pravno** učinkujejo nasproti vsem, ki se s takšnim simboličnim povečevanjem srečujejo oziroma ga zaznavajo). Že samo zato, ker je človek in ker se zaradi tega domneva, da je občutljiv za tisto, kar je človeku imanentno in neodtujljivo – človekovo dostojanstvo. Ne glede na to, ali je sam osebno, na svoji koži izkusil, kaj pomeni biti nadziran, politično preganjan, zaprt zaradi drugačnega prepričanja, svetovnonazorskih stališč, barve kože..., in tudi ne glede na to, ali je sploh pripadal družbeni skupini, ki ji je totalitarni režim kratil človeško dostojanstvo. Gre za to, na čem graditi razlago pojma "pravni interes": na aktivnem državljanu, na posamezniku, ki je, kot pravi Stéphane Hessel, svoboden in dejaven udeleženec kompleksnega sistema socialnih razmerij, ki se zaveda in ki zato tudi prevzema odgovornost za obstoj temeljnega etičnega soglasja v družbi, vseobčega strinjanja, sprejemanja in spoštovanja človekovega dostojanstva;² ali pa na "pesku posameznikov", zazrtih v svoje ozke zasebne, neposredne, otipljive (bolj ali manj materialne) interese in koristi, na nezainteresirani, indiferentni, apatični, z vseenostjo prežeti in v usodo vdani množici, katere osnovnim delcem je skupno samo prepričanje, da tako ali tako ne morejo ničesar spremeniti – in ki slej ko prej (tako vsaj učijo zgodovinske izkušnje) postane lahek plen totalitarizmov.³

6. Vladavine človeškega dostojanstva bo toliko, kolikor bo ljudi, ki se te najvišje ustavne in civilizacijske vrednote zavedajo in kolikor so za njeno afirmacijo sami pripravljeni storiti.

Jan Zobec
Sodnik

Pridružujem se pritrdilnemu ločenemu mnenju sodnika Jana Zobca in ga v celoti podpiram. Ko gre za vprašanje temeljnih vrednot, zlasti človekovega dostojanstva, brez spoštovanja in varovanja katerega ne moremo govoriti o pravi (resnični) demokratični ureditvi in ustavni demokraciji, ne morem pristati na stališče, da ni vsak človek (državljan) poklican, da te temeljne vrednote brani, v prvi vrsti z vsemi pravnimi sredstvi, tudi s pobudo za presojo ustavnosti predpisov, ki bi nedopustno posegali v te temeljne vrednote. Zato sem se zavzemal, da se to jasno zapiše v odločbo.

Ustavno sodišče je po mojem globokem prepričanju varuh in garant ustavne ureditve. Ustavno sodišče je v odločbi št. Up-301/96 z dne 15. 1. 1998 (Uradni list RS, št. 13/98) zapisalo, da je v zgodovinsko poslanstvo slovenske Ustave vgrajen tudi njen temeljni

² Prim. predstavitev njegove knjižice "Dvignite se!" (prev. A. Tomažič, Založba Sanje, Ljubljana 2011), ki jo je v Ljubljani, dne 12. 9. 2011 organiziral Forum 21. O aktivnem državljanstvu tudi nemško Zvezno ustavno sodišče – glej R. Zuck, Das Recht der Verfassungsbeschwerde, C. H. Beck, München 2006, r.št. 9, 12, 13 in tam navedene odločbe.

³ O takih množicah kot humusu, iz katerega se rojevajo totalitarizmi, glej H. Arendt, Izvori totalitarizma, Claritas, Ljubljana 2003, str. 388 in nasl.

cilj, preprečiti vsakršen poskus ponovne vzpostavitve totalitarnega sistema. Tudi varovanje tega cilja je naloga Ustavnega sodišča. Poimenovanje ulice po najvidnejšem predstavniku totalitarnega sistema, gotovo (še) ne pomeni poskusa vzpostavitve takšnega sistema. Vendar pa se v celoti strinjam s stališčem iz te odločbe, da v novi ustavni ureditvi, ki temelji na spoštovanju človekovega dostojanstva, ki je samo jedro ustavne ureditve Slovenije in njen temelj ter eden ključnih razlogov za njeno osamosvojitve, ni mesta takšnim poimenovanjem. Po mojem prepričanju ne le novim, tudi obstoječim, če imajo takšno simbolno sporočilo, kot je kot neustavno opredeljeno v odločbi.

mag. Miroslav Mozetič
Sodnik

V celoti se strinjam in se pridružujem zapisanemu mnenju sodnika mag. Miroslava Mozetiča.

Jan Zobec
Sodnik